

УДК 316.48 (477.53)

DOI: <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2020-5-9>**Боровиков О.В.**

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри маркетингу та менеджменту
Хмельницького кооперативного торговельно-економічного інституту
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8001-2508>*

Borovykov Oleksandr

*Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor at the Department of Marketing and Management
Khmelnitsky Cooperative Trade and Economic Institute*

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВИМИ КОНФЛІКТАМИ В УКРАЇНІ: РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ

STRATEGIC MANAGEMENT OF SOCIAL AND LABOR CONFLICTS IN UKRAINE: REGIONAL ASPECT

АНОТАЦІЯ

Досліджено стан соціально-трудових відносин в Україні, особливо у Полтавській області, причини виникнення соціальних конфліктів у трудовій сфері. Профілактику соціально-трудових конфліктів потрібно здійснювати на основі стратегічного управління та планування цієї діяльності на рівні держави, з урахуванням особливостей розвитку регіонів країни. Нажаль, стан соціально-трудових відносин в Україні характеризується існуванням напруженості, а саме окремими фактами несплати заробітної плати, та її затримкою, погіршенням умов праці, наявністю суперечностей між працівниками та роботодавцями. Існує позитивний досвід попередження соціально-трудових конфліктів Національною службою посередництва і примирення, що створена у 1998 році. Багаторічний досвід активності Національної служби посередництва і примирення дозволяє попереджати виникнення страйків та соціальних протестів у соціально-трудовій сфері. Проаналізовано стратегічні напрями регіональної діяльності відділення Національної служби посередництва і примирення у Полтавській області. Запропоновано удосконалення законодавства, що діє в сфері соціально-трудових відносин, поновлення зусиль щодо прийняття в дію закону «Про mediaцію», поновлення державної статистичної звітності щодо соціально-трудових конфліктів та страйків.

Ключові слова: соціально-трудові відносини, зарплата, умови праці, конфлікт, страйк, Україна, Полтавська область.

АННОТАЦИЯ

Исследовано состояние социально-трудовых отношений в Украине, особенно в Полтавской области, причины возникновения социальных конфликтов в трудовой сфере. Профилактику социально-трудовых конфликтов нужно осуществлять на основе стратегического управления и планирования этой деятельности на уровне государства, с учетом особенностей развития регионов страны. Состояние социально-трудовых отношений в Украине характеризуется существованием напряженности, а именно отдельными фактами неуплаты заработной платы, и ее задержкой, ухудшением условий труда, наличием противоречий между работниками и работодателями. Существует положительный опыт предупреждения социально-трудовых конфликтов в Украине Национальной службой посредничества и примирения, созданной в 1998 году. Многолетний опыт активности Национальной службы посредничества и примирения позволяет предупреждать возникновение забастовок и социальных протестов в социально-трудовой сфере. Проанализированы стратегические направления региональной деятельности отделения Национальной службы посредничества и примирения в Полтавской области. Предложено усовершенствование законодательства, действующего в сфере социально-трудовых отношений, возобновление

усилий по принятию в действие закона «О медиации», возобновление государственной статистической отчетности по социально-трудовым конфликтам и забастовкам.

Ключевые слова: социально-трудовые отношения, зарплата, условия труда, конфликт, забастовка, Украина, Полтавская область.

ANNOTATION

The state of social and labor relations in Ukraine is investigated, especially the state of social and labor relations in the Poltava region is investigated, the causes of social conflicts in the labor sphere are investigated. The prevention of social and labor conflicts should be carried out on the basis of strategic management and planning of this activity at the state level, under the influence of the peculiarities of development in the regions of the country. The state of social and labor relations in Ukraine is characterized by the existence of tension, and especially the existence of individual facts of non-payment of wages, and there is a delay in the payment of wages, there is deterioration in working conditions, there are contradictions between workers and employers. In Ukraine, there is a positive experience in the prevention of social and labor conflicts by the National Service for Mediation and Reconciliation (NSPP), this service was created in 1998. The long-term experience of the activity of the National Mediation and Reconciliation Service makes it possible to prevent the occurrence of strikes and social protests in the social and labor sphere. The strategic directions of the regional activities of the Division of the National Mediation and Reconciliation Service in the Poltava region have been analyzed (1) monitoring of the state and dynamics of social and labor relations by types of economic activity and in labor collectives of enterprises, (2) analysis of the state and dynamics of social and labor relations, (3) prevention of collective labor disputes (conflicts), (4) intensification resolution of collective labor disputes (conflicts), (5) raising the level of legal culture of the parties to social and labor relations and informing the public about the activities of the Division of the NSPP service, (6) analytical activities of the Division of the NSPP service. Improvement of the Ukrainian legislation in the sphere of social and labor relations, renewal of efforts to enact the Ukrainian law "On mediation", renewal of state statistical reporting on social and labor conflicts and strikes are proposed.

Key words: social and labor relations, salary, working conditions, conflict, strike, Ukraine, Poltava oblast.

Постановка проблеми. Вивчення стану соціально-трудових відносин в Україні, профілактику причин виникнення соціальних конфліктів у трудовій сфері потрібно здійснювати на основі стратегічного управління та планування

цієї діяльності на рівні державі, з урахуванням особливостей розвитку регіонів країни. На жаль стан соціально-трудова відносин в Україні характеризується існуванням напруженості, а саме окремими фактами несплати заробітної плати, та її затримкою, погіршенням умов праці, наявністю суперечностей між працівниками та роботодавцями. Останнім часом відбулося скорочення кількості статистичних показників, що відображають стан соціально-трудова відносин та характеристики соціальних конфліктів в державній статистиці України. В таких умовах конче потрібно ретельно планувати та здійснювати заходи, щодо стратегічного управління та профілактики соціально-трудова конфліктів, а особливо, виникнення страйків, як на рівні державі, так і в регіональному аспекті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У середині ХХ ст. сформувався науковий напрям, який всебічно і глибоко досліджує проблему соціальних конфліктів. Найбільш відомими представниками цього напрямку є Ральф Дарендорф і Льюїс Козер. Окремим загальнотеоретичним та практичним питанням, пов'язаним із порядком вирішення колективних трудових спорів, загальної практиці вирішення соціально-трудова конфліктів в Україні та зарубіжних країнах, приділяли увагу такі дослідники, як М.Й. Бару, Н.Б. Болотіна, В.Я. Бурак, С.В. Гербеда, Ю.М. Гриценко, Д.І. Дедов, І.В. Зуб, І. Я. Кисельов, В.В. Лазор, І.О. Лосяця, В.І. Миронов, О.Я. Окіс, В.П. Пастухов, П.Д. Пилипенко, В. І. Прокопенко, О.І. Процевський, С.Г. Пушкарьова, В.М. Руденко, В.О. Сафонов, Г.І. Чанишева, В.А. Шевченко, І.М. Якушев, О.М. Ярошенко та інші вчені. Всі дослідники підкреслюють необхідність використання стратегічного управління та планування профілактики виникнення соціально-трудова конфліктів та страйків, в тому числі й на регіональному рівні.

Формування цілей статті (постановка завдання). Метою статті є аналіз стану та розвитку соціально-трудова відносин та конфліктів в Україні, та на регіональному рівні, а саме – у Полтавській області, особливо з метою попередження виникнення страйків, як найвищої форми соціального конфлікту, яка руйнує фундаментальні основи економіки країни.

Викладення основного матеріалу дослідження. 17 листопада 1998 року відповідно до Закону України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)» [1] та на виконання Указу Президента України, з метою сприяння поліпшенню трудових відносин та запобігання виникненню колективних трудових спорів (конфліктів), їх прогнозування та своєчасного вирішення було створено державну структуру – Національну службу посередництва і примирення (НСПП). Національна служба посередництва і примирення (НСПП) є постійно діючим державним органом, створеним Указом Президента України від

17.11.1998 № 1258/98, відповідно до Закону України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)» та Рекомендації Міжнародної організації праці щодо добровільного примирення та арбітражу № 92, 1951 року. НСПП створена за принципом аналогічних зарубіжних служб. Аналогічні служби в країнах світу існують понад 100 років. Зокрема, Федеральна служба посередництва і примирення у Сполучених Штатах Америки працює з 1917 року, Консультативна служба арбітражу та примирення у Великій Британії – з 1896 року, Національна служба посередництва у Швеції – з 1899 року. Голова Національної служби посередництва і примирення з 31.10.2006 (Указ Президента України від 31.10.2006 № 911/2006) по теперішній час – Окіс Олександр Ярославович, державний службовець І-го рангу, кандидат наук з державного управління, заслужений працівник освіти України. Про результати діяльності Служби Голова НСПП звітує Президентові України. Також НСПП систематично інформує Офіс Президента України, Кабінет Міністрів України, Раду національної безпеки та оборони України, Міжнародну організацію праці та сторони соціального діалогу про стан соціально-трудова відносин в Україні, колективні трудові спори (конфлікти), страйки та акції соціального протесту. НСПП має відділення в м. Києві та усіх областях України.

Основні стратегічні завдання НСПП [2]:

- сприяння взаємодії сторін соціально-трудова відносин у процесі врегулювання колективних трудових спорів (конфліктів), що виникли між ними;
  - прогнозування виникнення колективних трудових спорів (конфліктів) та сприяння своєчасному їх вирішенню;
  - здійснення посередництва і примирення під час вирішення колективних трудових спорів (конфліктів);
  - забезпечення здійснення соціального діалогу, вироблення узгоджених пропозицій щодо розвитку соціально-економічних та трудових відносин в Україні;
  - здійснення заходів із запобігання виникненню колективних трудових спорів (конфліктів);
  - підвищення рівня правової культури учасників соціально-трудова відносин.
- До компетенції НСПП належить наступні стратегічні напрями діяльності [2]:
- здійснення реєстрації висунутих працівниками вимог та колективних трудових спорів (конфліктів);
  - аналіз вимог, виявлення та узагальнення причин колективних трудових спорів (конфліктів), підготовка пропозицій для їх усунення;
  - підготовка посередників та арбітрів, які спеціалізуються на вирішенні колективних трудових спорів (конфліктів);
  - формування списків арбітрів та посередників;
  - перевірка, в разі необхідності, повноважень представників сторін колективного трудового спору (конфлікту);

– посередництво у вирішенні колективного трудового спору (конфлікту);

– залучення до участі в примирних процедурах народних депутатів України, представників державної влади, органів місцевого самоврядування.

Такі ж самі стратегічні завдання та напрями діяльності має відділення НСПП у Полтавській області. Відділення було створено у січні 2002 року. Так, упродовж 2019 року Відділення НСПП у Полтавській області здійснювало стратегічний моніторинг стану та динаміки соціально-трудова відносин у видах економічної діяльності та в трудових колективах з метою виявлення ознак нестабільності на доконфліктних етапах та їх усунення [4]. Ефективну стратегію та тактику в роботі Відділення Національної служби посередництва і примирення в Полтавській області забезпечує висококваліфікований колектив професіоналів – правників [4].

Стратегічний аналіз стану і динаміки соціально-трудова відносин доводить, що упродовж 2019 року на ряді підприємств Полтавщині продовжували діяти негативні чинники економічного і соціального характеру, які створювали умови для виникнення соціальної напруженості. Такими чинниками є: збитковість підприємств, обмеженість обігових коштів; несвоєчасна виплата та наявність заборгованості із заробітної плати; невиконання власниками вимог чинного законодавства про працю, колективних договорів; застосування на підприємствах режиму неповного робочого дня (тижня); несвоєчасні розрахунки замовників за виконані роботи; несвоєчасне надходження коштів з державного бюджету за виконані роботи або послуги; ухилення сторін від соціального діалогу та ін. [5].

Незважаючи на те, що вищевказані причини негативно впливають на стан соціально-трудова відносин, у значній частині випадків наймані працівники не наважуються висувати офіційні вимоги до роботодавця. Причинами цього є: їх побоювання втратити роботу; нерішуча позиція профспілкових органів (уповноважених представників трудових колективів); бажання роботодавців приховати проблеми своїх підприємств; використання роботодавцями важелів морального і матеріального тиску. На 01 січня 2020 р. загальна сума заборгованості з виплати заробітної плати по Полтавщині становила 51,4 млн. грн., з неї 43,0 млн. грн. припадало на економічно активні підприємства (83,6%). Основну частину боргу утворено на економічно-активних підприємствах м. Кременчук (34,2%), Гадячі (31%) та Шишацькому районі (12%).

Стратегічний аналіз Відділення [5] свідчить, що основними розбіжностями між працівниками та роботодавцями залишається заборгованість із заробітної плати, незадовільні темпи її погашення та порушення термінів виплати поточної зарплати. 94,1% розбіжностей стану соціально-трудова відносин, усуненню яких сприяло Відділення упродовж січня-грудня

2019 року були спричинені саме заборгованістю із виплати заробітної плати та її несвоєчасною виплатою, а 5,9% розбіжностей щодо укладання чи змін колективного договору. Відділення, відповідно до наданих повноважень, упродовж 2019 року, з метою запобігання виникненню колективних трудових спорів (конфліктів) (далі КТС (к)), сприяло врегулюванню 34 конфліктних ситуацій (виробничий рівень) на 30 підприємствах (з них в 10 структурних підрозділах). За територіальними ознаками конфліктні ситуації розподілені наступним чином: м. Полтава – 9 випадків (або 26,5% від загальної кількості), м. Гадяч – 3 (8,8%), м. Кременчук – 2 (5,9%), м. Миргород – 5 (14,7%), м. Лубни, м. Карлівка – по 1 (по 3,6%), Полтавський, Чутівський райони – по 2 (по 7,1%), Котелевський, Шишацький, Миргородський райони – по 1 (по 3,6%). Основними причинами виникнення розбіжностей, що призвели до загострення стану СТВ у колективах була заборгованість із виплати заробітної плати та її несвоєчасна виплата. Відділенням здійснювалися заходи щодо усунення 34 розбіжностей, які призвели до загострення стану СТВ, з них щодо: укладання чи зміни колективного договору (2); невиконання окремих положень колективного договору (12); невиконання вимог законодавства про працю (20). За сприяння Відділення при взаємодії з місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями профспілок, позаштатними фахівцями, сторонами СТВ у 2019 році попереджено виникнення 30 КТС(к).

В період ускладнення стану СТВ Відділенням [5] проводилися зустрічі з представниками трудових колективів, надавалися консультації відповідно до норм Закону України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)» та з питань законодавства про працю. Загалом упродовж січня-грудня 2019 року Відділенням було проведено 143 запобіжних примирних процедур, як із сторонами СТВ, так і з представниками органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань роботодавців та профспілок (з них: 120 узгоджувальних зустрічей та 23 робочих нарад, зустрічей). Відділення упродовж року сприяло вирішенню 2-х зареєстрованих КТС(к), що виникли у попередні періоди, які перебувають в стадії вирішення. Кількість висунутих вимог, вирішенню яких сприяло Відділення, становила 2 одиниці щодо невиконання вимог законодавства про працю. КТС(к) спричинені порушенням (недотриманням) роботодавцями законодавства України, а саме: ст. 43 Конституції України, статей 97, 98, 102-1, 115 Кодексу законів про працю України, статей 15, 24 Закону України «Про оплату праці», норм галузевих та територіальної угод та виконання окремих положень колективних договорів. У ході сприяння вирішенню цих спорів у 2019 році

Відділенням проведено 49 узгоджувальних зустрічей. Також, фахівці Відділення здійснювали моніторинг акцій соціального протесту, надавали роз'яснення сторонам соціального діалогу щодо врегулювання розбіжностей та спрямовували конфліктні ситуації виключно в правове русло. Упродовж 2019 року Відділення [5] сприяло зменшенню соціального напруження та пошуку взаємоприйнятних рішень між сторонами конфліктів при проведенні чотирьох акцій соціального протесту, участь у яких взяли 620 осіб. Суттєву допомогу у питаннях підвищення рівня правової культури та поліпшення соціально-психологічного клімату в трудових колективах підприємств надає позаштатний актив Відділення. Так, на громадських засадах працюють 12 трудових арбітрів, в тому числі автор цього розділу та 5 незалежних посередників НСПП, а також в районних центрах та містах обласного значення діють 29 інформаційно-консультаційних центрів НСПП. Позаштатним активом НСПП здійснювалося вивчення та проводився моніторинг стану СТВ у колективах підприємств області. Так за дорученнями Відділення завідувачі ІКЦ НСПП проводили попереднє вивчення стану СТВ в окремих підприємствах області, зокрема у містах: Полтава, Гадяч, Кременчук, Лубни, Миргород та районах: Карлівському, Кобеляцькому, Котелевському, Лубенському, Полтавському, Чутівському, Шишацькому та ін. Окрім того завідувачі ІКЦ НСПП надавали консультації на місцях з питань застосування законодавства про колективні трудові спори (конфлікти) та інформували Відділення про випадки загострення стану СТВ, що виникали. Для підвищення рівня правової культури позаштатного активу НСПП Відділенням щокварталу проводилися наради-семінари. Упродовж року Відділенням підготовлено для розміщення на сайті НСПП 81 інформацію, на WEB-сторінці Відділення та інших сайтах сторін соціального діалогу 59 інформацій та 2 статті у юридично-правовій газеті у Полтавській області «Правовий вісник». Представники Відділення брали участь у засіданнях нарад, колегіях, сесіях обласної ради, комісіях та робочих групах, проведенні семінарів, зборів трудових колективів та ін., де в своїх виступах інформували про призначення та завдання НСПП та підсумки її роботи. У Відділенні діє постійна «гаряча» телефонна лінія. Відділення, в межах наданих повноважень, постійно проводить прийом громадян та систематично веде консультаційно-роз'яснювальну роботу. Так, упродовж 2019 року фахівцями Відділення одержано 97 звернень громадян, з них 47 (48,5%) щодо роз'яснень положень Закону України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)», в тому числі 4 щодо порядку оцінки відповідності критеріям репрезентативності згідно норм Закону України «Про соціальний діалог в Україні», 45 (46,4%) – з питань роз'яснень дотри-

мання норм законодавства України про працю, 5 (5,1%) – з інших питань. На особистому прийомі побувало 32 особи. На «гарячу» телефонну лінію звернулося 40 осіб, в основному з питань невиконання норм законодавства про працю, а також з інших питань. Усі звернення було оперативно розглянуті, опрацьовані та надані відповіді по суті порушених питань, в межах повноважень НСПП. Упродовж року проводилася робота по реалізації Закону України «Про соціальний діалог в Україні», зокрема: Комісією Відділення з проведення оцінки відповідності критеріям репрезентативності та підтвердження репрезентативності суб'єктів сторін профспілок і організацій роботодавців на територіальному рівні проведено 3 засідання, під час яких розглянуто пакети документів та підтверджено репрезентативність 3 суб'єктів. З метою підвищення рівня правової культури Відділенням проводилися «круглі» столи (8), семінари (14), прочитано лекції (17). З метою організації своєчасного реагування всіх зацікавлених органів, установ, організацій на вірогідні ускладнення та загострення стосунків між сторонами СТВ Відділенням в травні і листопаді підготовлено Прогноз розвитку стану СТВ, виникнення КТС(К) в області. Вони надіслані Голові НСПП, надані керівникам області, облпрофраді та об'єднанню роботодавців.

Також Відділенням [5] здійснено: комплексний аналіз стану соціально-трудових відносин на підприємствах міського електричного транспорту, де упродовж 2016-2019 років відділення НСПП в Полтавській області сприяло вирішенню колективних трудових спорів (конфліктів), запобігало їх виникненню та здійснювало заходи щодо стабілізації стану соціально-трудових відносин під час проведення найманими працівниками акцій соціального протесту, страйків; комплексний аналіз стану соціально-трудових відносин в закладах освіти, де упродовж 2016-2019 років та січня-вересня 2019 року відділення НСПП в Полтавській області сприяло вирішенню колективних трудових спорів (конфліктів), запобігало їх виникненню та здійснювало заходи щодо стабілізації стану соціально-трудових відносин під час проведення найманими працівниками акцій соціального протесту, страйків. Для керівництва області упродовж року підготовлено 12 щомісячних інформацій та 3 термінові інформацій про стан СТВ на Полтавщині.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. На підставі проведеного дослідження були визначені наступні тенденції соціально-трудових відносин в Україні. Розвиток соціально-трудових відносин значною мірою залежить від політичних факторів й зокрема соціально-економічної стабільності в Україні. У 2017 році НСПП було ініційовано внесення змін до Закону України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)» та Кодексу Украї-

ни про адміністративні правопорушення щодо відповідальності за порушення законодавства про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів) та взято участь у роботі робочої групи Комітету Верховної Ради України з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності щодо розробки проекту Закону України про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та деяких інших законодавчих актів України щодо відповідальності за порушення законодавства про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів). У грудні 2017 року на засіданні Комітету зазначений законопроект було одногосно підтримано та прийнято рішення щодо внесення його на розгляд Верховної Ради України. Потрібно поновити зусилля, щодо оновлення змісту цього Закону України. Можливим моментом удосконалення цього Закону є запровадження розгляду також й індивідуальних трудових спорів (конфліктів) у межах цього Закону.

Потрібно поновити зусилля щодо прийняття та затвердження Верховною радою України Закону «Про медіацію». Відомо що медіація, та її прикладні форми – арбітраж та посередництво вдало використовуються під час вирішення соціально-трудова конфліктів.

Потрібно також поновити видання статистичного збірника «Праця України» з статистичними показниками характеристик наявності колективних договорів, стану заборгованості виплат зарплатні, умов праці, та кількості зареєстрованих колективних спорів та конфліктів.

Необхідно дослідити можливості видання оглядів стану соціально-трудова відносин та конфліктів силами центрального апарату НСПП.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів): Закон України від 3 березня 1998 р. № 137/98-ВР. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/137/98-вр>. (дата звернення: 19.10.2020).
2. Повноваження та завдання Національної служби посередництва і примирення. URL: <http://www.nspp.gov.ua/home/povnovazhennya-ta-zavdannya-nspp>. (дата звернення: 19.10.2020).
3. Інформація про результати діяльності Національної служби посередництва і примирення за 2019 рік. Опубліковано: 20 лютого 2020. URL: <http://www.nspp.gov.ua/home/struktura-nspp-5/12479-informatsiia-pro-rezultaty-diialnosti-natsionalnoi-sluzhby-poserednytstva-i-prymyrennia-za-2019-rik>. (дата звернення: 19.10.2020).
4. Відділення Національної служби посередництва і примирення у Полтавській області. URL: <http://www.adm-pl.gov.ua>

[page/viddilennya-nacionalnoyi-sluzhbi-poserednictva-i-primi-rennya-v-poltavskiy-oblasti-nspp-0/](http://www.adm-pl.gov.ua/page/viddilennya-nacionalnoyi-sluzhbi-poserednictva-i-primi-rennya-v-poltavskiy-oblasti-nspp-0/) (дата звернення: 19.10.2020).

5. Атаманюк О.А. Інформаційний бюлетень з підсумками економічного і соціального становища Полтавській області за 2019 рік та роботи відділення Національної служби посередництва і примирення в Полтавській області у 2019 році. *Відділення Національної служби посередництва і примирення у Полтавській області*. Інформаційний бюлетень від 28.02.2020. 12 с.
6. Підсумки роботи відділення НСПП в Полтавській області у 2019 році. URL: <http://www.adm-pl.gov.ua/page/pidsumki-roboti-viddilennya-nspp-v-poltavskiy-oblasti-u-2019-roci>. (дата звернення: 19.10.2020).

REFERENCES:

1. Pro porjadok vyrishennya kolektyvnykh trudovykh sporiv (konfliktiv): Zakon Ukrayiny vid 3 bereznya 1998 roku. № 137/98-VR. [On the Procedure for Resolving Collective Labor Disputes (Conflicts): Law of Ukraine of March 3, 1998]. [online document]. Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/137/98-вр> (accessed 14 October 2020).
2. Povnovazhennya ta zavdannya Natsional'noyi sluzhby poserednytstva i prymyrennya. [Powers and tasks of the National Mediation and Conciliation Service]. [online document]. Available at: <http://www.nspp.gov.ua/home/povnovazhennya-ta-zavdannya-nspp> (accessed 14 October 2020).
3. Informatsiya pro rezul'taty diyal'nosti Natsional'noyi sluzhby poserednytstva i prymyrennya za 2019 rik. Opublikovano: 20 lyutoho 2020. [Information on the results of the National Mediation and Reconciliation Service for 2019. Published: February 20, 2020]. [Online document]. Available at: <http://www.nspp.gov.ua/home/struktura-nspp-5/12479-informatsiia-pro-rezultaty-diialnosti-natsionalnoi-sluzhby-poserednytstva-i-prymyrennia-za-2019-rik> (accessed 14 October 2020).
4. Viddilennya Natsional'noyi sluzhby poserednytstva i prymyrennya u Poltavskiy oblasti. [Division of the National Mediation and Reconciliation Service in Poltava region]. [online document]. Available at: <http://www.adm-pl.gov.ua/page/viddilennya-nacionalnoyi-sluzhbi-poserednictva-i-primi-rennya-v-poltavskiy-oblasti-nspp-0/> (accessed 14 October 2020).
5. Atamanyuk O. A. Informatsiynny byuletyn' z pidsumkamy ekonomichnoho i sotsial'noho stanovyscha Poltavskiy oblasti za 2019 rik ta roboty viddilennya Natsional'noyi sluzhby poserednytstva i prymyrennya v Poltavskiy oblasti u 2019 rotsi. [Atamanyuk O.A. Information bulletin with the results of the economic and social situation of Poltava region for 2019 and the work of the Division of the National Mediation and Reconciliation Service in Poltava region in 2019]. *Division of the National Mediation and Reconciliation Service in Poltava region*. Information bulletin from 28.02.2020. 12 p.
6. Pidsumky roboty viddilennya NSPP v Poltavskiy oblasti u 2019 rotsi. [Results of the work of the NSPP Division in Poltava region in 2019]. [online document]. Available at: <http://www.adm-pl.gov.ua/page/pidsumki-roboti-viddilennya-nspp-v-poltavskiy-oblasti-u-2019-roci> (accessed 14 October 2020).